

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 21 februari 1899, kl. 3^e e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880, dels ock en i anledning af nämnda proposition väckt motion.

Genom proposition, n:o 5, af den 30 december 1898, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880.

Härigenom förordnas, att 7, 8, 9, 10 och 24 §§ i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880 skola erhålla följande ändrade lydelse:

7 §.

Allmän farled må ej genom dambyggnad stängas; ej heller må eljest i eller vid allmän farled byggnad göras eller åtgärd vidtagas, hvarigenom samfärdseln hindras eller leden kan försämras. I allmän flottled må ej så byggas, att flottningen hindras.

Der kungsådra af ålder varit, skall den fortfarande lemnas öppen för allmän samfärdsel, för flottning och för fiskens gång eller annat allmänt ändamål, så ock till bevarande af enskild rätt, som af ådran är beroende. Kungsådra skall, så framt den ej är annorledes bestämd, anses framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd.

8 §.

För tillgodogörande af vattenfall eller fors må, utan hinder af hvad i 7 § är stadgadt, i kungsådra byggas; dock ej annorledes än enligt 2, 3, 5 och 6 §§ är medgifvet, ej heller utan att Konungen dertill lemnat tillstånd.

9 §.

Twist, huruvida led eller ådra, hvarom i 7 § förmäles, finnes i vattendrag, så ock om ledens eller ådrans rätta läge och bredd ankomme på domstols pröfning.

10 §.

Vill någon för vattenverk göra ny eller förändra äldre dam, göre anmälan derom hos domaren med uppgift å vattendraget och den fastighet, å hvars grund byggnaden skall göras, samt socken och härad, hvar till fastigheten hör. Domaren begäre hos Konungens befallningshafvande förordnande för lämplig person att i afseende å företaget bevaka talan, till betryggande af det allmännas rätt, och förfare i öfrigt på sätt i 19 och 20 §§ stadgas angående utsättande af syn på stället, kungörelse om tiden för häradsrättens sammanträde samt tillkallande af sakkunnig man för afvägning eller annan undersökning af vattendrag med dess af- och tillopp, ofvan eller nedan.

Efter det saken sålunda vunnit nödig utredning med alla tillhörande omständigheter, bestämme rätten, om och under hvilka vilkor byggnaden må inrättas, så att annan i sin rätt deraf ej må förnäras, huruvida och till hvad storlek damlucka bör anbringas, vid hvilka tider den skall hållas öppen, och huru vattenmärke till utvisande af lodliga vattenhöjden bör på vattenverksegarens bekostnad inhuggas i berg, jordfast sten eller annat fast föremål, med hvad öfrigt må finnas nödigt föreskrifva. Är fråga om att för tillgodogörande af vattenfall eller fors göra ny eller förändra äldre dam i kungsådra, skall rätten, innan slutligt utlåtande meddelas, hänvisa den, som dammen göra eller förändra vill, att söka Konungens tillstånd till företaget.

24 §.

Hvad i 7 och 16 §§ sägs om vattenbyggnad skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse jemväl i fråga om fiskebyggnad. Ej må i något fall sådan byggnad inrättas i kungsådra.

Angående fiskebyggnad, som kan förorsaka uppdamning, gälle och hvad i 10 § sägs om vattenverk samt i 6, 21 och 22 §§ om vattenbyggnad i allmänhet.

Om fiskerättighet och hushållning med fiskevatten är särskildt stadgadt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1900.

Ifrågavarande proposition är föranledd af Riksdagens skrifvelse den 13 maj 1896, deri Riksdagen bland annat anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida strandegare borde tillåtas att i vidsträcktare mån, än nu vore medgifvet, tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall, der sådant kunde ske utan skada för fiske, flott- eller farled eller för någon, som ofvan eller nedan egde jord, vattenverk eller annan egendom, samt, om så ansåges vara förhållandet, för Riksdagen framlägga förslag till ändrade lagbestämmelser härutinnan.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *G. F. Berndes* afgifven och till utskottet hänvisad motion, n:o 216, af följande lydelse:

»Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 5 till innevarande års Riksdag innehåller förslag till vissa förändringar i förordningen af 30 december 1880 om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, föranledt af Riksdagens skrifvelse af den 13 maj 1896, deri Riksdagen anhållit bland annat, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida strandegare borde tillåtas att i vidsträcktare mån, än nu vore medgifvet, tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall.

Det nu aflemnade förslaget synes mig dock icke tillräckligt tydligt bestämma hvad rätt en strandegare vid en fors eller ett vattenfall egentligen har, hvarken för att han sjelf skall kunna bedöma hvad värde hans tillhörighet eger, ej heller för att tjena till rättesnöre för domare och sakkunniga vid afgörandet af tvister eller vid afgifvande af utlåtande angående anläggande och förändring af vattenverk.

Om man vidhåller den i nu gällande lag införda bestämmelsen, att kungsådran, der sådan finnes, skall beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd, så måste den likväl, såsom jag också i min till 1896 års Riksdag inlemnade motion i ämnet framhöll, annorlunda bestämmas vid vattenfall, då fråga blir om tillgodogörande af fallets naturkraft. Ty om kungsådran skall hafva en tredjedel af bredden och detta på djupaste stället, förryckes grundprincipen i förordningen, att hvarje strandegare skall hafva lika rätt, och huru stor rätt kan ej ens på papperet uttryckas och ännu mindre i verkligheten bestämmas. Det är således en lucka i nuvarande lag, som måste fyllas och som mycket lätt kan fyllas, om man blott i lagen inför, hvad våra i vattenverksfrågor mest framstående ingenjörer vid dylika frågors utredande varit tvungna att utan lag göra; då de, väl vetande, att vattenkraften endast låter sig beräknas efter *vattenmängden*, härvid rättat sig efter den i 1734 års lag omnämnda »tridiung» och beräknat kungsådran till en tredjedel af vattenmängden samt tilldelat hvardera strandegaren hvar sin tredjedel och sålunda, i brist på lag, sjelfva skapat sig en lag, emedan annat ej varit dem möjligt. Hvarför då ej i lagen införa denna enda rigtiga och i praktiken utförbara bestämmelse och göra ett slut på allt virrvarr i begreppet hos allmänheten, hos domaren och hos s. k. sakkunniga, som ofta äro långt ifrån sakkunniga i den fråga, som föreligger.

Jag hemställer därför, att den i den kongl. propositionen föreslagna 8 § måtte få följande lydelse:

För tillgodogörande af vattenfall eller fors må, der kungsådra finnes, hvardera strandegaren ega rätt använda en tredjedel af framrinnande vattenmängd, hvaremot en tredjedel, och denna i djupaste vattnet, anses tillhöra kungsådran. Vill strandegare utöfver hvad honom sålunda tillkommer erhålla större mängd vatten, kan sådant i särskilda fall från kungsådran intagas, dock ej annorledes, än enligt 2, 3, 5 och 6 §§ är medgifvet, ej heller utan att Konungen dertill lemnat tillstånd.»

Hvad först beträffar 8 § i det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, är utskottet af den mening, att paragrafens lydelse enligt propositionen är att föredraga framför den af herr Berndes föreslagna affattningen. Det vill nemligen synas utskottet, som om syftet med Riksdagens ofvan omförmälda framställning till fullo och på lämpligaste sätt vinnes derigenom, att, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, möjlighet beredes strandegarne att i vattenfall eller fors, der kungsådra finnes, tillgodogöra sig hela vattenkraften, der detta befinnes kunna ske utan kränkning af andras rättmätiga intressen.

Att för vattenfall och fors tillskapa ett särskildt begrepp på termen kungsådra, skildt från den betydelse, som i allmänhet tillkommer detta ord, anser utskottet ej vara att förorda. Skola bestämmelserna om hvad med kungsådra förstås och hvad derunder innefattas undergå ändring, bör denna enligt utskottets mening omfatta alla delar af ett vattendrag, då väl i hufvudsak samma skäl, som tala för kungsådras begränsning i vattenfall och fors, kunna åberopas till stöd för dess inskränkning äfven i öfriga delar af ett vattendrag.

Antages Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande proposition, torde ej heller behöfva befaras, att kungsådra för framtiden kommer att hindra tillgodogörandet af landets forsar och vattenfall i den mån sådant tillgodogörande befinnes, vid afvägande mellan motsatta intressen, medföra fördel för samhället.

Utskottet anser sålunda den kongl. propositionens 8 § böra af Riksdagen oförändrad godkännas.

Mot hvad propositionen i öfrigt innehåller har utskottet ej heller funnit anledning till erinran, och hemställer utskottet alltså,

att Riksdagen, med afslag å herr Berndes förenämnda motion, måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågasvarande proposition.

Stockholm den 21 februari 1899.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

Herr *Ohlsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.
